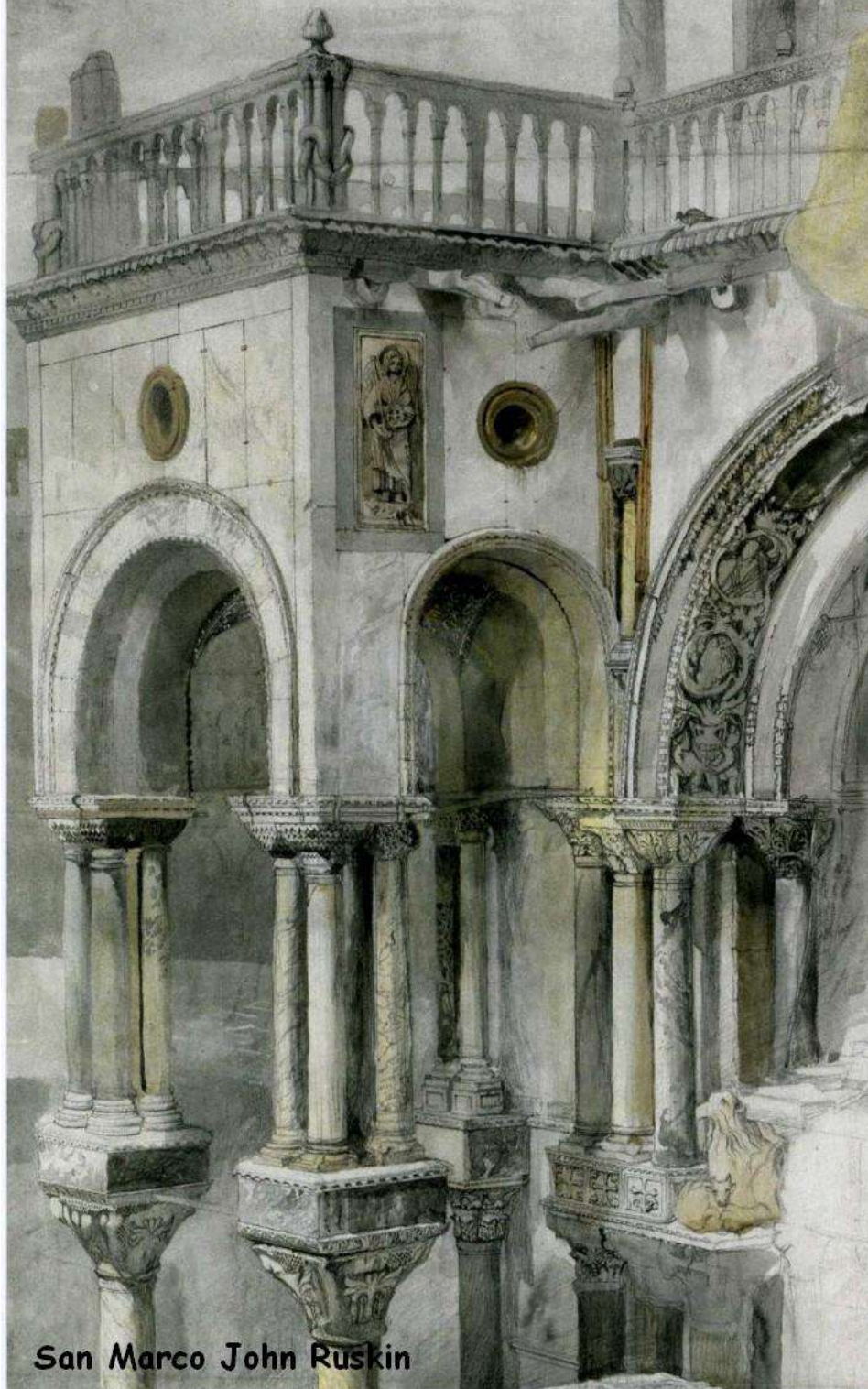

Verona-Venetië-reis
2 mei - 10 mei 2016
o.l.v.
Cornelis Jonkman

2 Mei maandag.

Op Schiphol is het een vrolijk weerzien met de reisgenoten.

We maken kennis met de nieuwe deelnemers de, 'Corneliszeggers'.

De vlucht naar de luchthaven Marco Polo van Venetië verloopt probleemloos. Per bus zijn wij al spoedig onderweg naar Verona. Rechts mooi uitzicht op de besneeuwde uitlopers van de Dolomieten. Links kijken we uit over de Powlakte.

Cor vertelt over de geschiedenis van Verona, dat wij vanwege de arena kennen als een Romeinse stad. In de pre-romeinse tijd was Verona Gallisch. De arena is de op twee na grootste, na het Colosseum en de arena van Capua.

Goethe bezoekt Verona op zijn "Italienische Reise" in september 1786. Het amfitheater is zijn eerste kennismaking met de Romeinse monumenten in Italië. Hij beschrijft o.a. de zorgeloos wandelende menigte op de Piazza Bra.

Bekende Veronesen zijn Catullus, die liefdesgedichten schreef voor zijn vriendin Lesbia. Verder San Zeno (overleden 380), de achtste bisschop van Verona, afkomstig uit Noord-Afrika, dat toen deel uitmaakte van het Oost-Romeinse Rijk. Paus Gregorius de Grote (590-604) verklaarde hem heilig. Hij verrichtte een wonder door te verhinderen dat het bij een overstroming meters hoog voor de kerk staande water door de open deuren de kerk binnenstroomde.

San Zeno is de patroonheilige van Verona.

Na het einde van het West-Romeinse Rijk werd Verona ingenomen door de

Ostrogoten en later door de Longobarden. Die werden in 774 verslagen door Karel de Grote, waarna de stad deel uitmaakte van het Frankische rijk.

In 1126 komt de dynastie van de Scaligeri (trappendragers) aan de macht. Cangrande I en II zijn de belangrijkste vertegenwoordigers. Cangrande II, een mecenas, heeft Dante, als balling, in Verona gastvrijheid verleend. Een stuk uit de Divina Commedia is aan hem opgedragen. Hij werd in 1392 vergiftigd met vingerhoedskruid.

Gian Galeazzo Visconti uit Milaan verovert

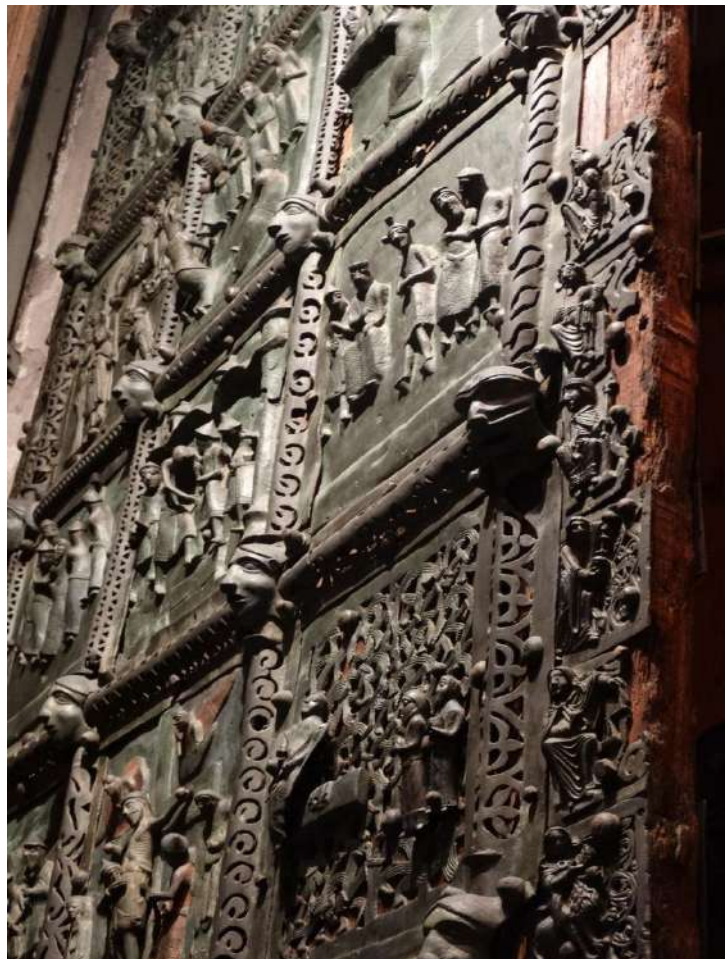
later Verona. In 1402 wordt Verona ingelijfd door Venetië. De stad blijft Venetiaans totdat Napoleon in 1796 Verona verovert. In 1866 volgt aansluiting bij het Koninkrijk Italië.

Geboeid door het verhaal van Cor rijden we voordat we het weten via de Porta Nuova, ontworpen door Sanmicheli, de Via Porta Nuova op naar ons Hotel Firenze, strategisch gelegen aan de weg naar de Piazza Bra. Verdwalen is dus onmogelijk.

Na de gebruikelijke procedures zijn we al snel aan de wandel op weg naar de basiliek van San Zeno. We passeren eerst de **San Zenetto**, dicht bij de Adige gelegen. De kerk is gebouwd op de plaats van de steen waarop Zeno zijn hengeltje uitwierp om te

vissen. Hij wordt dan ook vaak met een vis afgebeeld. De kerk is gewijd aan San Pietro Martire, die op een poort voor de kerk staat met een mes op zijn schedel. Aan de andere kant staat San Zeno. We werpen een snelle blik naar binnen en lopen dan verder langs de Adige met achter ons de fraaie Ponte Scaligero. De campanile van de San Zeno zien we al uit de verte en even later staan we voor de indrukwekkende façade van de **San Zeno Maggiore**, een 12e -eeuwse romaanse basiliek. De oorsprong van de kerk is niet geheel duidelijk. Mogelijk stond op deze locatie vanaf 300 een kerkje. Koning Pepijn (tweede zoon van regerende keizer Karel de Grote) gaf opdracht voor een aan San Zeno gewijde kerk. San Zeno werd hier (her)begraven. In 900 werd de kerk verwoest door de Hongaren. Begin 12e eeuw werd begonnen met de bouw van de huidige basiliek. De bouw werd voltooid in 1389 met een gotische apsis. We kijken tegen een roosvenster aan, symbool van het rad van fortuin. Voor de kerk een portiek, geschraagd door twee zuilen, die op leeuwen steunen, bewakers van de tempel. In de lunet boven de deuren een afbeelding van San Zeno, die op de duivel (Arianen) trapt. Naast de deuren reliëfpanelen met Bijbelse taferelen van maestro Nicolò. De kerk wordt geflankeerd door een vrijstaande campanile. We lopen de kerk binnen en zien boven het middenschip een zelfdragend scheepskielflafond. In een nis op het koor met prachtige gotische koorbanken staat het beschilderde houten beeld van San Zeno, die ons vriendelijk toelacht.

Hier volgt een beschrijving van **Patries**. Zij neemt nu vanuit het schip het woord om de bronzen deuren van de ingang te bespreken. Ieder krijgt een A4 schema waarop de onderdelen zijn aangegeven. Er zijn 48 bronzen panelen van 55x 50 cm bevestigd met klinknagels op een houten ondergrond. Na een aardbeving in 1117, is de gevel vernieuwd, het portaal verbreed en zijn 26 panelen van de oude deuren hergebruikt (ca. 1138). Meerdere bronsgieters waren aan het werk. We bespreken de oudere panelen op de linker deur met het leven van Christus en Johannes de Doper. Op de rechter deur zijn taferelen uit het Oude Testament te zien en wonderen van San Zeno. Een foto van Nicoline laat mooi zien, dat de figuren ver uitsteken

uit het vlak. Dat betekent een heel knappe giettechniek. Soms zijn de figuren los gegoten en met nagels vastgeklonken. De eenvoud van deze weergaven spreekt ons aan.

8) Voetwassing door Christus op de rug gezien; bedremmeld buigen de apostelen naar voren. 9) Maaltijd bij Simeon; Magdalena op de voorgrond. 11) Kruisdraging; Christus, gebukt onder het kruis; gerechtsdienaren met hamer en spijkers. 12) Christus voor Pilatus; links zwaarddrager en Pilatus; rechts twee mannen in gesprek. 14) Kruisafname (Christus met gesloten ogen; is koning met kroon) zon en maan, nog met klassieke gezichtjes er in. 15) Vrouwen bij engel en het lege graf; ranken als achtergrond; één vrouw en soldaten verloren gegaan, gaatjes van bevestiging nog aanwezig.

Cor waarschuwt dat wij het topstuk nog moeten zien: een triptiek achter het hoofdaltaar van Mantegna uit 1459. Het stelt een Sacra Conversazione voor. Maria in het midden met een roosvenster als aureool. Links herkennen we Petrus (sleutels), Paulus (zwaard), Johannes de Evangelist (evangelieboek) en San Zeno. Rechts staan Benedictus (boek), Laurentius (rooster en martelaarstak), Gregorius (bisschopsstaf en mijter) en Johannes de Doper (staf met kruis). Het rood van de guirlandes duidt op het komende lijden van Christus. De predella is een kopie. De originele delen bevinden zich in het Louvre en in Tours. Op de balustrade voor het priesterkoor beelden van Jezus en de apostelen. De kerk gaat sluiten en via de linkerzijbeuk lopen we het claustrium van het vroegere klooster in met grafmonumenten en sarcofagen.

We wandelen terug naar het hotel om even bij te komen van de vermoeienissen van reis en cultuur en om ons klaar te maken voor het diner in Ristorante Il Cenacolo. Primo "Risotto all'Amarone". De ham voor de secondo wordt ter bewondering rondgedragen. Na een gezellige maaltijd met de nodige wijntjes zijn we toe aan een verdiende nachtrust.

Eileen en Herman.

3 Mei dinsdag.

De volgende morgen wandelen we, alvorens het **Castelveccio** te bezoeken, een stukje over de Ponte Scaligero met zijn fraaie gibellijnse kantelen. De brug is in 1945

verwoest en in baksteen gereconstrueerd. Na de inlijving bij Venetië diende de 14e eeuwse burcht van de Scaligeri ook als verdedigingswerk. De toren is gebouwd door de Visconti's. Nu is het Museo Civico d'arte hier gevestigd. Carlo Scarpa is de vormgever van het moderne museum (1956-1964). We bewonderen van Jacopo Bellini (de vader) een Madonna dell'Umiltà. Ze zit in het gras, een teken van nederigheid. Dit is de moderne Venetiaanse stijl. De gestolen kunstwerken van o.a. Pisanello, Mantegna en Rubens zijn nog niet teruggevonden. Als we weer buiten staan schijnt de zon op een ruitersstandbeeld van Cangrande I, die ons grijnzend aankijkt. Hij draagt zijn helm (met vleugels en

hondje) op de rug. Op de eerste verdieping hangt o.a. werk van Veronese (Maria met kind, geflankeerd door Catharina van Alexandrië en Johannes de Doper). Op de binnenplaats krijgen schattige, gedisciplineerde, schoolkinderen les van de juf. Dan is het tijd voor koffie op het terras van Caffé Sorrentino.

We gaan op weg naar de **San Lorenzo** via het monument van de familie Gavii. Een poortgebouw met allure. Korintische zuilen met cannelures en grofbladige kapitelen. Het straatwerk is nog origineel Romeins (met karresporen). De Romeinen wilden graag onsterfelijk zijn, vandaar de monumenten en jaarboeken. We komen langs Palazzo Canossa en Palazzo Bevilacqua uit de 16^e eeuw, beide van Sanmicheli.

De San Lorenzo, een twaalfde eeuwse grafkapel, is later uitgegroeid tot een puur romaanse kerk met achter twee en vóór vier zijbeuken, verdeeld door zware pijlers. Het altaar staat op een verhoging, afgesloten door marmeren zuiltjes. Vrouwen hebben bovenin hun eigen afdeling. In de zuilen zijn bakstenen verwerkt.

Dan volgt ons bezoek aan de **Arena**, alom bekend van de opera. Aan de buitenzijde zoekt Cor naar de sokkels om het velum te bevestigen, tevergeefs. We gaan naar binnen door één van de vomitoria vanuit welke de 30.000 bezoekers werden 'uitgespuugd'. Goethe: de Arena komt gevuld tot leven. Dán kun je de omvang pas waarderen. Ook Ovidius beschrijft zo'n theater in zijn Ars Amatoria. 'Zoek het amfitheater op en kies een meisje uit'..... In de Arena werden vroeger dierengevechten gehouden, beren, leeuwen, olifanten. De Etrusken hebben gladiatorengevechten geïntroduceerd. Groepen gladiatoren trokken rond van de ene arena naar de andere. Soms vochten ze ongewapend tegen gewapende mannen. Behalve de overwinning was het ook belangrijk hoe je verloren had. Als je eervol gestreden had en verloor, leverde dat applaus op als je werd weggedragen. Zo niet, dan werd je

aan een pikhaak door het zand geslept. Tegenwoordig is de Arena dé plek om een opera bij te wonen. Dan ontdekt Cor toch nog de sokkels. Ze zitten aan de binnenzijde!

We verlaten de Arena en staan even later voor de Porta Borsari (in de Oudheid Porta Jovia uit de eerste eeuw). Deze poort is puur voor de pronk. Met deze constructie houd je de vijand niet buiten. Hier werden ingevoerde goederen belast. Daarachter loopt de Decumanus in O-W richting, de oude hoofdstraat van Verona. We wandelen verder naar de **Duomo**, een romaanse kerk uit de 12^e eeuw. De façade is een spel van driehoeken. Het portiek heeft twee verdiepingen met reliëfs van Maestro Nicolò. Twee griffioenen dragen de twee zuilen. De campanile is van Sanmicheli (Renaissance 16^e eeuw). Het interieur van de kerk heeft uiteindelijk een gotisch uiterlijk gekregen. In de linker zijkapel hangt een Maria Assunta van Titiaan. Op deze afbeelding heeft Maria nog contact met de wereld. De ongelovige Thomas krijgt haar ceintuur toegeworpen.

Links bevindt zich de toegang tot het romaanse claustrum en de doopkapel **San Giovanni in Fonte**. Hier staat echt een topstuk: een uit één blok roze marmer

gehouden achthoekig doopvont met prachtige reliëfs. De voorstellingen wijken af van het gebruikelijke. Bijv. 1: Annunciatie Maria houdt een spinrokken in haar rechter hand. Dat is in die tijd veel gangbaarder dan een gebedenboek, waarmee zij later werd afgebeeld.

2: Christus zit op de schouder van Jozef en niet in de armen van Maria bij de vlucht naar Egypte. 3: Doop in de Jordaan. Christus is niet frontaal geplaatst. Je ziet boven hem de duif van de Heilige Geest.

In de aangrenzende **S. Elena** valt een oude mozaïekvloer te bewonderen (7^e eeuw) met bruinig bloemmotief. De kerk is opgedragen aan Helena, de moeder van Constantijn, die volgens de Legenda Aurea op zoek ging naar het kruishout van Christus op Golgotha.

We vervolgen onze kerkentocht naar de **Basilica Sant'Anastasia**, een Dominicaner bedelkerk, gewijd aan San Pietro Martire. Hij moest zijn preken tegen de katharen bekopen met een doorkliefde schedel. De kerk heeft een opvallende façade met een dubbelportaal en prachtige reliëfs op de architraaf. De bouw is gestart in 1290 en

voltooid in 1481. De campanile is uit de 15e eeuw. Achter in de kerk staan twee wijwaterbekkens gedragen door "Gobbi" (gebochelden). Eén is van de vader van Paolo Veronese. Het pronkstuk hier is van Pisanello. Een fresco boven het rechter transept: Sint Joris en de prinses. Zij wordt bedreigd door een draak. Dit is de christelijke versie van het Perseus en Andromeda verhaal.

Op de achtergrond rijst een prachtige gotische stad op. Van Altichiero (14^e eeuw) een leerling van Giotto, zijn in de kapel rechts van het koor fresco's die gekenmerkt worden door het weergeven van stadsarchitectuur en diepte in zijn werk.

Buiten gekomen wandelen we langs de graftomben van de Scaligeri, binnen een ijzeren omheining, gotiek in optima forma. Dan volgt de Piazza delle Erbe, het oude Romeinse forum, die aan de Cardo ligt (Oost-West verbinding). We werpen en vluchtige blik op het huis en het standbeeld van Giulia. Een enorme drukte daar. Het Piazza dei Signori

is het bestuurlijke centrum met het Palazzo della Ragione (oorspronkelijk uit de 12^e eeuw, later ingrijpend gerestaureerd), met monumentale buitentrapp uit de 15^e eeuw. Op dit plein staat een beeld van Dante.

Uiteindelijk komen we aan bij de **San Fermo**, een interessante kerk. Hij bestaat uit twee gedeelten, 11^e -eeuwse romaanse benedenkerk, hier overheen een gotische bovenkerk uit de 14^e eeuw. De oorspronkelijke bouwers zijn de benedictijnen. In de 14^e eeuw wordt het geheel overgenomen door de franciscanen. Ook hier een scheepskielplafond; deze heeft honderden afbeeldingen van heiligen. Van Pisanello (hij is opgegroeid in Verona, geboorteplaats van zijn moeder) valt een fresco van de Annunciatie te

bewonderen. In de chiesa inferiore staan op de pijlers fresco's uit de 13^e en 14^e eeuw. De personen hebben grote starende ogen. Er is ook een fresco met franciscaner martelaren, bungelend aan een koord. Als we naar buiten gaan is daar de moderne bronzen deur van Minguzzi (1984-1988).

Nogal vermoeid slenteren we terug naar ons hotel. Na een korte rust wandelen we terug naar het centrum voor een heerlijk diner in Ristorante Greppia.

Verona was de moeite méér dan waard. Terug in het hotel: pakken voor morgen. Vicenza wacht.

Eileen en Herman.

4 Mei woensdagochtend.

"Het wordt weer een heerlijke dag", zoals een bekende reisleader altijd zegt. We zijn op weg naar Vicenza met een tussenstop bij **Villa Cordellina Lombardi** in Montecchio Maggiore.

Vanaf de weg hebben we al een prachtig zicht op de villa (1735-1742). Op uitnodiging van de familie Cordellina bouwde Massari (1687-1766) de villa. Inspiratie deed hij op bij Palladio. Alles mooi in eenvoudige symmetrie en neoklassieke stijl. Vier ionische zuilen frontaal bekroond met het wapenschild van de Cordellina's. Alle ruimtes zijn geschikt voor muziekkuitvoeringen. Een luxe villa voor een herenboer. Het had allure in die tijd. In 1954 werd Lombardi de nieuwe eigenaar. Hij liet de villa ingrijpend renoveren en plaatste de bijgebouwen. Tegenwoordig is de Provincie Vicenza de eigenaar.

In 1743 begon Tiepolo aan zijn muur-en plafondfresco's in frisse en fleurige kleuren. Het plafond in de middenzaal vertelt het verhaal van de Wijsheid tegenover de Domheid.

De muren vertellen het verhaal van Alexander de Grote aan de ene kant en van Publius Cornelius Scipio Africanus Major aan de andere kant.

In 333 v.Chr. versloeg Alexander de Grote bij Issus (Turkije) de Pers Darius en nam daarbij zijn vrouw Stateira gevangen. Geeft hij haar de vrijheid of neemt hij haar mee? Het verhaal beeldt de deugd clementia uit. Hij geeft haar de vrijheid en laat haar leven. In de onderlinge discussie ging het nog over het kleine hoofd van Alexander. Normaal is 1/7 t.o.v. de totale lengte. In de neoklassieke traditie werd het 1/8 t.o.v. de totale lengte.

Aan de andere kant troont Scipio die moet oordelen of hij het meisje aan de verloofde schenkt of voor zichzelf houdt. Het verhaal komt uit de Tweede Punische

oorlog (218-201 v.Chr.) De grisailles (ook van Tiepolo) boven de deuren stellen de bekende werelddelen voor: Europa, Afrika, Amerika en Azië.

Na deze tussenstop waar we nog even de kerk aan de andere kant van de weg bewonderen gaan we echt op weg naar Vicenza.

Wat zei Goethe over Vicenza? "Enkele uren geleden kwam ik hier aan, ik ben al door de stad gelopen en heb het Teatro Olimpico en de bouwwerken van Palladio gezien. Er is een zeer aardig boekje met kopergravures tot gemak van de vreemdeling uitgegeven, met een commentaar dat van verstand van kunst getuigt. Wanneer men nu deze werken met eigen ogen aanschouwt, beseft men pas hun grote waarde....."

Vicenza ligt aan de Via Postumia, de weg die loopt van Genua naar Venetië en in 148

v.Chr. is aangelegd door de Romeinse consul Postumius Albinus. De stad was lange tijd ontvolkt totdat de Benedictijnen vroeg in de middeleeuwen er kwamen wonen. In 1405 kwam de stad in handen van Venetië. Op gezette tijden werd de stad geplaagd door pestepidemieën. Toevlucht werd gezocht in de verering van Maria. Tijdens de Italiaanse oorlogen (1494-1559) heeft stad en streek

veel geleden. Franse koningen, Spaanse heersers, Ferdinand van Oostenrijk, het Habsburgse Huis, pausen met name Julius II vochten allemaal om de troon en het gebied van Napels en Milaan.

In 1530 begint Palladio (1508-1580) met het bouwen van Villa Gaudi. Hij werd ontdekt door de humanist Trissino. Hij heette eigenlijk Andrea di Pietro della Gondola. Het was de tijd van Bramante en Michelangelo. Zijn opdrachtgevers waren niet de allerrijksten. Het moest allemaal niet te veel kosten. Palladio's roem werd mede gevestigd door zijn illustraties bij de nieuwe uitgaven van Vitruvius door Daniele Barbaro. We maken een Palladiotoer door **Vicenza**: Villa Chiericati, palazzo Barbarano, palazzo Iseppo Porto, palazzo Thiene, palazzo Trissino. Het is snoepen. Snoepen heeft Palladio zelf ook gedaan, in Rome. Hoe hadden keizers gebouwd? Maar natuurlijk was daar ook het vakmanschap: bijv. hoe ga je de hoek om? Hoe zet je een raamlijst neer? Hoe de symmetrie suggereren? Niet alles is geslaagd. Soms had hij toch beter moeten kijken bijv. in Paestum. Voor de lunch nog de Loggia del Capitaniato. Als dank voor de overwinning van de Slag bij Lepanto, waarbij Vicenza had bijgedragen met twee schepen, liet het stadsbestuur Andrea Palladio deze Loggia neerzetten.

Harry.

Woensdagmiddag.

Deze middag staat ook in het teken van Palladio. Wij bewonderen het **Teatro Olimpico**, het oudste overdekte theater uit de Renaissance. Palladio ontwierp dit in opdracht van de Accademia Olimpica; helaas overleed hij voordat het theater klaar was. Zijn leerling Vincenzo Scamozzi voltooide het werk en ontwierp de bijzondere coulissen: een

triumfboog met een grote poort in het midden en aan de zijkanten twee kleinere poorten. Daarachter zie je een stad; je kijkt de straten van de stad in. Het is een perspectivische illusie, zo ongeveer als in Panorama Mesdag.

We bekijken het een tijdje rustig vanaf onze stoelen in de zaal. De bode loopt dan het toneel op en verdwijnt in een van die straatjes. Naar verhouding lijkt hij steeds groter te worden. Zijn collega wordt enthousiast als ze hoort dat we uit Olanda komen: twee van haar broers wonen in Amsterdam! Indrukwekkend theater, geheel van hout, staat op de Unesco Werelderfgoedlijst.

In de **Santa Corona** bewonderen we het prachtige schilderij van Giovanni Bellini, *De Doop van Christus* (1500). Christus is afgebeeld als menselijk figuur van vlees en bloed, het bergriviertje stroomt in de Dolomieten. Dit schilderij spreekt al eeuwen lang de mensen aan. Een 17^e eeuws altaar is geheel versierd met veelkleurig gesneden en ingelegd marmer. En de doorn uit de doornenkroon is natuurlijk belangrijk in deze Santa Corona. We krijgen de reliekhoudster met de Heilige Doorn te zien, in 1270 cadeau gedaan aan de bisschop Bartolomeo da Breganze. Goud met edelstenen.

Even buiten
Vicenza ligt de
Villa la Rotonda.
"De ligging is één
van de meest
genoeglijke en
fraaie die men kan
vinden, op de top
van een heuvel met
een licht glooiende
helling die aan één
zijde wordt
begrensd door de

Bacchiglione, een bevaarbare rivier en aan de andere zijden omringd door uiterst aangename heuvels, die het aanzien van een groot theater geven; alle zijn zij in cultuur gebracht en brengen de beste vruchten en wijnstokken voort. Omdat die aan alle kanten een prachtig uitzicht biedt, soms beperkt, soms ver of soms reikend tot aan de horizon, zijn er loggia's (portieken) aan alle vier de zijden gemaakt." Aldus beschrijft architect Andrea Palladio in zijn traktaat *I quattro libri dell' Architettura* (1570) de ligging van zijn zojuist voltooide villa en de reden waarom hij de belangrijkste karakteristiek van het gebouw, de vier portieken, heeft aangebracht. Terwijl we naar de Villa la Rotonda wandelen merkt Olga tot haar grote schrik dat haar elegante zonnehoedje verdwenen is. Misschien in de kerk laten liggen? Zullen wij de H. Antonius van Padua, patroonheilige van verloren voorwerpen, aanroepen? Het interieur van de villa valt wat tegen, wordt zelfs Blokkerkwaliteit genoemd. De ligging daarentegen is werkelijk prachtig! Terug in de bus vindt Olga haar hoedje terug: een echt miracolo!

Tini.

5 Mei donderdag.

Wij rijden naar het hoger in de bergen gelegen **Asolo**, iets ten noorden van de weg Vicenza - Venetië. Asolo is zeer geliefd bij kunstenaars en schrijvers in de 19^e eeuw. Cyprus, deel van het Byzantijnse Rijk, komt door oorlogen in handen van de Engelsen en daarna van de Fransen. In de 15^e eeuw trouwt de koning van Cyprus met een Venetiaanse, Catharina Cornaro. Als haar man overlijdt, wordt zij gedwongen afstand te doen van de troon door het machtige Venetië en in ruil daarvoor krijgt zij Asolo met kasteel en hofhouding. Dit groeit uit tot een centrum van kunstenaars en humanisten, o.a. Pietro Bembo. Deze Pietro Bembo was een van haar gasten, geletterd en geschoold. Hij schreef in 1505 een boek: "Gli Asolani" met prachtige verhalen over verheven vormen van liefde, verlangen en hunkering. Liefde is

divino en de aardse liefde is een compensatie voor de zondeval. In de Renaissance wordt de vormgeving in de architectuur belangrijk maar ook de manier van leven verandert. De liefde is bitter maar ook zoet, en poëtische delen uit dit boek zijn gebruikt in de muziek.

Zo wordt Asolo een trekpleister voor mensen die de wereld even willen vergeten en op zoek zijn naar het ware leven.

Gasten zijn Goethe, Robert Browning, dichter uit Engeland, die er woont en huwt, Keats, Shelly, Hemmingway en Schönberg, illustere namen die allen op zoek zijn naar dit andere leven.

Wij komen in de vroege ochtend aan en er zijn weinig bewoners, door de hoge ligging is het frisjes en wij lopen door een lange straat met winkels onder een arcade naar het hart van dit dorpje waar wij de **Dom** bezoeken.

Hier hangt een zeer groot schilderij van Lorenzo Lotto. Maria in een witte wolk met links van haar Antonius als ziekenheilige. Rechts Lodewijk van Toulouse, zoon van Karel II, koning van Napels en Maria van Hongarije. Lodewijk deed afstand van de troon en wordt franciscaan en bisschop van Toulouse. Opmerkelijk is het afgebeelde landschap dat voorheen niet als belangrijk op schilderijen wordt beschouwd. Een

andere bijzonderheid is het gezicht van Maria. Zij heeft het gezicht van een oudere vrouw en men denkt dat dit een afbeelding is van Catharina Cornaro. Maar de kleuren zijn prachtig, fel blauw en oranje rood en het felle wit van de wolk waarin zij opstijgt. Eveneens een kopie van een altaarstuk van Titiaan, het origineel hangt in de Santa Maria dei Frari in Venetië, later in de week ook door ons bekeken.

Wij klimmen nog omhoog om het kasteel van Catharina in de tuinen te bezoeken en een warme kop koffie daarna luidt ons vertrek in uit Asolo.

We vertrekken rond 11 uur om de **Villa Barbaro** in Maser ten oosten van Asolo te bezoeken. Andrea Palladio heeft rond 1550 deze villa verbouwd in opdracht van aristocraten uit Venetië, de gebroeders Marcantonio en Daniele Barbaro.

's Zomers was Venetië warm en niet erg gezond om te leven. Zij die het zich konden veroorloven gingen daarom in mooie buitenhuizen in de terraferma in de natuur wonen. Daniele, een humanist, geleerd, met kennis van de klassieke literatuur, maar ook wiskundige en Marcantonio ambassadeur van de Venetiaanse republiek erven het middeleeuwse landgoed in Maser. Na de verbouwing decoreert Paolo Veronese de villa met prachtige fresco's, een meesterwerk van de Venetiaanse Renaissance. Het wordt

niet alleen een zomerverblijf er worden ook druiven verbouwd en men maakt eigen wijn. Ook nu nog zijn er omliggende wijngaarden.

De villa ligt prachtig in het landschap, hoog op een heuvel en is symmetrisch gebouwd, een middengedeelte met aan weerszijde een zijvleugel. De ingang is niet aan de voorzijde met een monumentale trap, maar opzij in de rechtervleugel. Bij ons bezoek ligt daar een prachtig wit met bruin hondje onder bogen van de galerij. Later zien wij precies zo'n hondje op een van de schilderijen van Veronese.

Wij gaan op grote sloffen over onze schoenen ter bescherming van de vloer een bijzonder gezellig en charmant huis binnen. Heel licht door de vele ramen en een prachtig kleurenspeel van lichtblauw, roze, rood en groen geeft de eerste blik op de muren. De fresco's zijn omlijst met overdadig barok stucwerk van Alessandro Vittoria en de vloer van marmer in verschillende motieven maakt het geheel compleet

tot een rijke villa. De kamers die rond een kruisvormige centrale hal liggen, zijn alle versierd met fresco's. De vele voorstellingen worden door ons één voor één bekeken. De Sala Olimpica heeft een schildering van de vrouw van Marcantonio. Staand op een balkon met haar drie zonen, het hondje, een papegaai en de voedster verwelkomt zij de gasten van het huis.

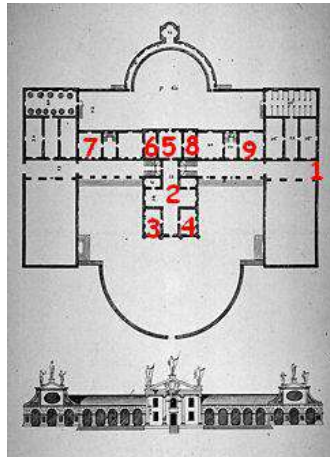
Het huis heeft een lange geschiedenis. Uiteindelijk komt het in bezit van de familie Volpi en Marina Volpi gaat het grondig restaureren in 1934.

Nog altijd wordt het bewoond door deze familie Volpi en wij zien achter glas één van de ingerichte huiskamers.

Zeer fraai zijn de fresco's van Paolo Veronese! Een kleurrijk prentenboek in de vele kamers met ieder hun eigen thema: Bacchus, Olympus, Rechtspraak, vele goden zoals Mars, Apollo, Venus en Diana.

Zo spelen goden en godinnen hun eigen leven en de muren tonen een landschap dat overeenkomt met hetgeen je buiten ziet. Weiland met groene bomen en planten. Grappige details hier en daar zoals de schilderskwast en de sloffen van Veronese, een klein meisje dat om een hoekje kijkt. Maar ook een zelfportret van zowel de vrouw van Veronese als van de schilder zelf. Op de volgende bladzijden geeft Olga een beeld van de ingang, van de hal en van verschillende kamers.

Villa Barbaro van Palladio

1. De ingang
2. Kruisvormige hal, acht vrouwelijke musici in nissen. Daaronder medaillons.

- (2) Een man en een meisje begroeten ons wanneer wij binnenkomen. Trompe-l'oeil geeft de illusie dat zij door de deur komen en dat er achter kamers zijn. In de assen worden doorkijkjes op het landschap gesuggereerd met balustrades ervoor! Daartussen zgn. klassieke poorten.

3. Kamer van Bacchus. Plafond: Bacchus houdt een tros druiven vast boven een kom die één van de (wijn)boeren omhoog houdt. Dat verwijst naar de productie van wijn van de villa. De vrouw rechtsboven met een viool is of een allegorie van dronkenschap of een uitbeelding van de muziek van de sferen. Daaronder Saturnus met het gezicht van Daniele.

4. Kamer van de echtelijke liefde. Hymen (de God van het huwelijk), Juno en Venus met waarschijnlijk het bruidspaar Marcantonio en Giustiniana Barbaro. Op de muren: landschappen met fruit en wijnranken die reiken tot aan het plafond.

5. Olympushal van de Goden. Plafond: In het midden van de achthoek een vrouw op een draak die de harmonie van de sferen uitbeeldt. Zij wordt omgeven door de zeven goden van de Olympus Saturnus, Jupiter, Mars, Apollo, Venus, Mercurius en Diana. In de vier hoeken de elementen vuur (Vulcanus), aarde (Kybele), water (Neptunus) en lucht (Juno). Hiertussen Overvloed met de hoorn des overvloeds, Vruchtbaarheid, Fortuin met het wiel en Liefde.

5. Lunette richting kruisvormige hal. Winter (Vulcanus) en lente (Venus). De vrouw in de groene jurk Proserpina (I) die iedere lente terugkeert.

(9) Aan het eind van een lange gang in de kamer van de olielamp een zelfportret van Paolo Veronese.

6. Kamer van de kleine hond. Boven het landschap de heilige familie, Catharina van Alexandrië en Johannes de Doper.

(7) Aan het eind van een lange gang :Elena Caliarì (de vrouw van Veronese).

Plafond (6): Geluk kan niet worden afgedwongen. Een vrouw met een kroon op en vergezeld van een leeuw probeert de hoorn des overvloeds van Fortuna (gezeten op een wereldbol, te bemachtigen. Een derde vrouw verbergt een mes tussen haar kleren. Zij verbeelden Hoogmoed en Afgunst.

Bovenaan zitten Saturnus (Tijd) en Geschiedenis. Beneden kroont Fortuin Toeval, zelfs als hij slaapt.

8. Kamer van de olielamp. Tussen de wolken God de Vader die waakt over Geloof met de avondmaalbeker in haar hand en een bijbel aan haar voeten. Boven haar een slang die in zijn staart bijt verwijst naar de eeuwigheid. Liefde is de beschermheilige van de armen. Zij vertrouwt een arme half geklede man toe aan Geloof, terwijl zij staat op wereldse goederen die moeten worden afgestaan.

Aan de achterzijde van de villa is een vijver, het nymphaeum. Grote beelden kijken hier over het water de villa binnen waarvan vier

door Vittoria zijn beeldhouwd. Ook voorzag de achtergelegen bron in droge tijden de villa van water. Niet te vergeten: het mooie kleine kerkje bij de uitrit van de villa waar de gebroeders Daniele en Marcantonio begraven liggen. Wij rijden verder naar **Padua** waar wij op tijd aankomen om met Cor nog een verkennende wandeling te maken.

Hanneke.

Om 19.00 uur moeten wij ons aanmelden bij de **Scrovegni-kapel** om het werk van Giotto te kunnen zien. Ik kijk er erg naar uit en natuurlijk iedereen van onze groep. Als je aankomt en je ziet de kapel, zo sober, bijna zonder opsmuk, kun je je nauwelijks voorstellen, dat er in de kapel zoveel moois te zien is. Eerst moeten we een korte tijd in een gekoelde ruimte wachten en dan mogen we vijftien minuten naar binnen.

In het kort iets over Giotto, kunstschilder en architect.

Giotto di Bondone werd geboren in Toscane en leefde van 1266/67 tot 1337.

Op tienjarige leeftijd zag de schilder Cimabue zijn talent en nam hem onder zijn hoede. De schilderkunst gebruikte op dat moment nog de Latijns-Byzantijnse stijl.

Maar dat verandert totaal met Giotto, de grote vernieuwer!

Was de Latijns-Byzantijnse kunst nog een statisch, plat, onrealistisch een koel gebeuren en strak van uitdrukking, bij Giotto werd het een ander verhaal. Lichamen kregen volume, figuren kwamen tot leven, hij bracht het "echte" verhaal en vooral, hij bracht dramatiek in zijn kunst. Niet alleen emoties in een gezicht, maar ook beweging in de lijven! Hij was een meester in zijn vertelkunst en liet het hele verhaal zien. Hij schilderde een gebouw in perspectief, dat hóórde bij dat verhaal! En niet zomaar een onbekend landschap maar in het geheel geïntegreerd!

Hij viel op en kreeg voor het beschilderen van de kapel een opdracht van Enrico Scrovegni. Enrico laat een kapel bouwen als boetedoening voor de woekerpraktijken van zijn vader Reginaldo (die bankier was) om zo toch nog diens erfenis te verkrijgen! Hierbij hoopte hij ook op absolutie voor zichzelf. De kapel, gewijd aan Maria van de Aankondiging, kreeg al vlug de naam van de familie: de Scrovegni-kapel. Giotto heeft zeker als architect zijn wensen doorgevoerd. De pijlers van de kapel werden aan de buitenkant van de kapel neergezet! Zo kon hij in de kapel de fresco's als een aaneengesloten verhaal neerzetten. Het verhaal is het familieverhaal van Joachim en Anna, Maria en Jozef en het leven en lijden van Christus. In 1305 wordt de kapel ingewijd als de kapel van Maria van de Aankondiging.

De kapel is 30 meter lang, 8,5 meter breed en 18,5 meter hoog. Aangezien er maar 25 mensen naar binnen mogen i.v.m. de luchtconditionering, kom je in een lege kapel en is de kapel nog indrukwekkender. Je hebt het gevoel dat je alleen bent, overdonderd! Het **tongewelf** is prachtig blauw, met sterren bedekt, alleen geen fresco in verband met het gebruik van de kleur blauw. Daarin zien we verschillende figuren, die naar beneden kijken, o.a. Maria met Kind en Christus, omgeven door de vier evangelisten.

De **Apsis** en het daarin geschilderde verhaal van Maria's Annunciatie.

Achter het altaar zie je een kleine apsis, maar wat je vooral ziet is een wand, omsloten door een triomfboog, gevormd door de muren van de doorgang naar de koorruimte. Giotto schildert en vertelt:

God de Vader geeft aartsengel Gabriel de opdracht om Maria te vertellen, dat ze zwanger zal worden van de zoon van God met dááronder de Annunciatie van Maria.

De **zijwanden**.

Je kunt de zijwanden in drie fresco-banden onderverdelen.

In de **bovenste band**: 1. Scènes uit het leven van Anna en Joachim en daar tegenover op de andere zijwand scènes van de Maagd Maria. Ik noem er een paar: 1a. Joachim wordt uit de tempel gestuurd. De Annunciatie van Anna. Ze zal op hoge leeftijd nog

een kind krijgen, Maria. 2a. De geboorte van Maria. Maria wordt naar de tempel gebracht. De vrijgezellen en de dode stok van Jozef, die uitloopt.

De Annunciatie van Maria met de aartsengel.

In de **middelste** band: scènes uit het leven van Christus. De geboorte van Christus in een stal. Visitatie van de drie Wijzen. De vlucht naar Egypte. De Doop van Christus door Johannes de Doper.

In de derde band: Het Passieverhaal van Christus. Het Laatste Avondmaal.

De Judaskus. De gang naar de Calvarieberg. De bewening van Christus.

Onder de banden zien we een schildertechniek die bedrieglijk realistisch aandoet.

Giotto schildert marmeren nissen met de Zeven Hoofdzonden en Zeven

Deugden. De deugd aan de ene kant, de ondeugd daar pal tegenover.

Gerechtigheid (een vrouw, zittend op een zetel) staat tegenover Ongerechtigheid (een man, voorzien van een narrenmuts).

Het Laatste Oordeel.

Op de wand boven de oorspronkelijke ingang brengt Giotto het Laatste Oordeel in beeld. De angst voor dat Laatste Oordeel was in de Middeleeuwen groot en daar werd door de Kerk gebruik of misbruik van gemaakt! Het is maar hoe je het wilt zien!

Helemaal bovenaan, aan weerszijde van de ramen, ontrollen twee engelen het hemelgewelf. Zij symboliseren de zon en de maan en laten een tipje van de Nieuwe Hemel zien! Daaronder een hemelse engelenschare. In het midden, omgeven door een lichtkrans, zetelt Christus op zijn troon.

Engelen omringen hem en blazen op hun trompet. Zijn twaalf apostelen zitten rechts en links van hem. En ook hier vertelt Giotto het hele verhaal!

Linksonder zie je de opstanding uit den dode.

Aan de rechterzijde van Christus verzamelen zich de uitverkorenen, die door engelen naar de hemel worden geleid.

Aan zijn linkerzijde stroomt een vuurzee, die alle verdoemden met zich meesleurt richting de hel, waar Lucifer regeert. Lucifer is te zien als een hybride vorm van draak, slang en aap. Hij doet alles wat verboden is; verdoemden grijpen, eten en wat al niet meer. De details laten veel zien. Zo zie je ook een bisschop in die hel die, alleen maar met een mijter op zijn hoofd, een geldbuidel aanneemt van een andere verdoemde. En dan natuurlijk duidelijk bedoeld voor de woekeraars, de bankiers, opgehangen aan het koord van hun geldbeurs.

Vóór het kruis links, dat gedragen wordt door de aartsengelen Michaël en Rafael, knielt Enrico Scrovegni. Hij biedt Maria de kapel aan, gedragen door een priester. Het is een replica van de Arena of Scrovegni-kapel.

Naast Maria staan Johannes de Evangelist en de Heilige Catharina van Alexandrië.

Ik vind het trouwens wel een fantastische plek voor het Laatste Oordeel!

De fresco's brengen de verlossing én de waarschuwing voor de "duivelse" gevaren van de zonden duidelijk in beeld. En iedere gelovige, die de kapel verlaat, wordt nog even met de neus op de feiten gedrukt!

Wij gaan, boordevol van alle indrukken van die prachtige kapel, laat naar het restaurant! En wat we hebben gegeten? Ik zou het niet meer weten, maar vast iets lekkers.

Marijke.

6 Mei vrijdag.

Wandeling naar de **kathedraal Santa Maria**, met Michelangelo's onvoltooide Renaissancegevel en het koude classicistische interieur, waar in de glazen kist de voeten van een verstorven prelaat oplichten door de rode gloed van zijn pantoffels, zoals gisteren de purperen gypsen van de achteloos kijkende jongen bij de fotoshoot in Asolo.

We betreden de romaans-lombardische **doopkapel** volledig beschilderd door *Giusto de' Menabuoi* ca. 1375. In de koepel rondom de zegenende Christus, engelenkoren, Maria, heiligen en uitverkorenen. Daaronder scènes uit het O.T. te beginnen met een pracht uitbeelding van de schepping: aarde, water, lucht, vuur, dan de sferen van de

planeten, de sfeer van de vaste sterren (tekens van de dierenriem) en daarbuiten God met zijn engelen. Naar beneden op de wanden het leven van Christus. Bij "de roeping van Mattheus" zien we de oorspronkelijke kerk uit de 12e eeuw weergegeven.

Interessant zijn in de apsis vele scènes uit de Openbaring.

Op een steenworp afstand staat het indrukwekkende **Palazzo della Ragione** (gerechtsgebouw, vergaderzaal), symbool van de vrije *Comune Padua*, gebouwd vanaf 1218. De Salone op de eerste verdieping is 80 meter lang. De muren waren ooit beschilderd door Giotto, maar na een grote brand vernieuwd in de 15^e eeuw. Hier is het leven van de mensen afgebeeld in de volgorde van de maanden van het jaar, met vele astrologische gegevens; de planeten, de sterrenbeelden, de typen mens die daarbij passen, de werken van de maanden, heiligenfeesten etc.

Dwars over de zaalvloer loopt een meridiaan, waarop het zonlicht valt door een opening in de zuidmuur om de tijd aan te geven. Behalve een enorm houten carnavals paard, bewonderen we het terracotta borstbeeld van St.Laurentius, onlangs toegeschreven aan de jonge Donatello.

Caffè Pedrocchi (1833) Hier ontmoetten geleerden en kunstenaars elkaar. Daar gaat Cor

gewoon met ons naar binnen! En wat krijgen we te drinken? Hun specialiteit: mint(gifgroene likeur)-slagroom koffie + cacao + Pedrocchi-koekjes. Geheel aangesterkt in vlotte pas naar de 13e -eeuwse **Chiesa degli Eremitani** (kluizenaars): Augustijner kanunniken, studiebolle (wilden ook hun bijdrage geven aan de universiteit, opgericht 1221). De kerk werd in 1944 zwaar gebombardeerd (zo vlakbij Giotto's Scrovegnikapel !) Zij werd voorbeeldig gerestaureerd en is nu onderdeel van het nieuwe Museo Civico. We komen in de grote één-schepige ruimte, met een veellobbig houten dak, eindigend in een hoofdkapel en twee kleinere zijkapellen. Links en rechts twee renaissance grafmonumenten van Ubertino († 1345) en zijn broer (vriend van Petrarca) Giacomo II da Carrara († 1350). Op de noordwand van de hoofdkapel: de resterende fresco's door Guariento (1338) over het leven van Philippus (ha, Ineke hij verslaat een draak) en Augustinus: o.a. Augustinus zit in zijn tuin en hoort een stem: "Tolle, lege" . Hij pakt de bijbel op en leest een tekst van Paulus... dat is het begin van zijn bekering.

In de Cappella Ovetari (grafkapel van een rijke notaris) schilderde de jonge Mantegna omstreeks 1450 (met anderen, maar die haakten af) scènes uit het leven van Jacobus

Maior en Christophorus. Mantegna was een zeer originele schilder, meester in het perspectief en het oproepen van de klassieke wereld. Door het bombardement in 1944 ging een groot deel van de fresco's verloren. Met de restanten, oude zwartwit foto's en reconstructie programma's via de computer, heeft men in 2006 de restauratie ter hand genomen. Zo krijgen we een goed beeld van de oorspronkelijke composities, zoals: Jacobus doopt de tovenaars Hermogenes; hij wordt opgebracht voor de tronende Herodes Agrippa; hij bekeert op weg naar zijn

terechtstelling een soldaat en zijn onthoofding. Wat betreft Christophorus: zijn martyrium met het detail van keizer Decius die een pijl, bestemd voor Christophorus, in zijn oog krijgt en het wegslepen van het dode lichaam van de reus Christophorus. In de buurt van Caffè Pedrocchi worden we losgelaten om ergens rust en lunch te vinden.

's Middags wandelen we via het grafmonument van de legendarische stichter van Padua, de wijze Antenor die, evenals Aeneas, het brandende Troje wist te ontvluchten.

De romaans-gotische **Sant'Antonio** met zijn Byzantijnse koepels en conische kruisingstoren rijst voor ons op met Donatello's beroemde ruitersstandbeeld van legeraanvoerder Erasmo da Narni, Gattamelata (ca. 1450). Hij is weergegeven als een Romeinse keizer, geïnspireerd op de Marcus Aurelius van het Capitool. Een wonder van bronsgieterskunst, het eerste losstaande bronzen ruitersstandbeeld sinds de oudheid! Il Santo is een beroemd pelgrimsoord, vanwege de, in de linker zijde van het schip gebouwde, kapel met het graf van de franciscaanse heilige († 1231) Heel wat relieken

treffen we daar aan: zoals zijn strottenhoofd en tong. Tegenover de grafkapel van Antonius bevindt zich een kapel met fresco's van Altichiero da Zevio, 1375. In het midden een groot kruisigingstafereel. Daaromheen scènes uit de legenden van

Jacobus Maior, zoals: Jacobus komt te hulp aan Karel de Grote bij het beleg van Pamplona en de wilde stieren voor de wagen met het lichaam van Jacobus worden tam en trekken de kar rustig naar de

binnenplaats van heidense koningin Lupa, die zich daarom laat bekeren!

Rond 1448 maakte Donatello bronzen reliëfs en beelden voor een nieuw hoofdaltaar. Deze tijdgenoot van Mantegna was ook zo'n indrukwekkende vernieuwer: de Madonna met kind op haar sfinxentron lijkt een mysterieuze oosterse godin. De reliëfs, deels over wonderen door St. Antonius, tonen levendige, emotionele menselijke figuren.

Aan de zuidzijde van het plein vóór de kerk bezoeken we het **Oratorio di San Giorgio**

met fresco's van Altichiero da Zevio (1378): episodes uit het leven van Christus en heiligenlevens van Lucia, Catharina van Alexandrië en Joris. Daarnaast ligt de **Scuola del Santo** (van de lekenbroederschap van Antonius) waar we op de bovenverdieping fresco's (deels door de vroege Titiaan, 1511) aantreffen van volkse wonderen: een baby wijst de ware vader aan; de voor een hostie knielende ezel; het mirakel van de weer aangezette voet; een woedende echtgenoot steekt zijn vrouw dood met een dolk, maar Antonius brengt haar tot leven; ook een

gekookt kind mag weer leven. Verblijd door al deze voorstellingen dalen we de trap weer af en wie heeft nog energie voor de **Santa Giustina**? Natuurlijk meerdere die-hards.

Langs het enorme Prato della Valle, ooit de plek van een Romeins theater, waar in de

late 18^e eeuw vele beroemdheden uit de geschiedenis van Padua, zoals Erasmus, een standbeeld kregen, zien wij al de koepels van de 16^e eeuwse benedictijner kerk. Ook hier: grootse proporties. De Giustina heeft een vroegchristelijke oorsprong: na het edict van Milaan opgericht op het graf van de martelares. In het linker zijschip de Arca met het gebeente van Lucas de Evangelist, Pisaanse school, 1313 (later naar deze kerk gebracht). Rondom afbeeldingen van Lucas tussen twee kruismotieven; engelen dragen gedraaide kaarsen; de gevleugelde stier met het evangelie. Midden-onder een steunpilaar van vier engelen. In de rechter-zijbeuk dalen we af naar de oudste vroegchristelijke gedeeltes: hier bevindt zich de Sacello di Santa Maria

met het altaar-graf van San Prosdocimo, een der eerste bisschoppen in deze streek, achter een kleine marmeren "pergola" uit de 6^e eeuw.

Het kan niet anders of St. Antonius brengt ons, verloren schaapjes, na zo'n dag heel vlug terug voor het diner in La Vecchia Enoteca!

Patries.

7 Mei zaterdag.

"Don Corleone, don Corleone" Van het water wordt geroepen. Bevreemd kijken we elkaar aan. Is de maffia zo dichtbij? En weer klinkt: "Don Corleone...." We hebben net een busreis vanuit Padua achter de rug en we zijn ergens afgezet op een verlaten kade, waar we op de watertaxi's moeten wachten. Patries hebben we al gefeliciteerd met haar verjaardag maar weer klinkt de roep: "Don Corleone." Don Cor begrijpt de roep en bevestigt dat hij de leone is. We stappen in. Bijna iedereen stoot het hoofd in de lage kajuit. Met hoge snelheid scheuren we door het water om dan het Canal Grande op te varen op weg naar onze bestemming. Goethe voer langs de Brenta van Padua naar Venetië, ook leuk, maar wij gaan over land en met snelle watertaxi's.

Door zijn water, licht en ligging is **Venetië** een unieke stad. Pas in de 9e eeuw was er sprake van een stad als echte eenheid door de bouw van bruggen tussen de verschillende eilandjes en tevens doordat de stad een beschermheilige kreeg.

In 828 werd de heilige Marcus begraven op de plek waar nu de Basilica di San Marco

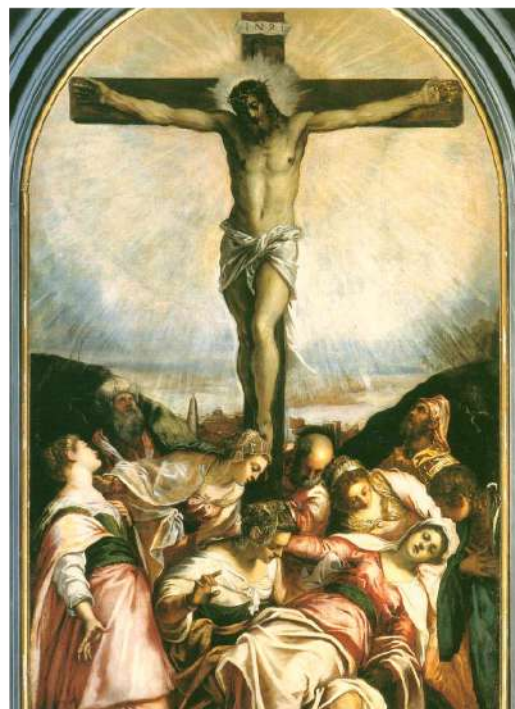
staat. Vanaf de 13^e eeuw tot 1797 was Venetië een stadsrepubliek met een stabiel politiek systeem. Aan het hoofd stond een Doge. Met allerlei inperkingen zoals de Raad van 10, die zonder last en ruggespraak van alles en nog wat kon ingrijpen. Venetië

was een stad waar je kon leven zoals je wilde. Iedereen kon een dubbelleven leiden, zowel mannen als vrouwen. Ook op zakelijk gebied was in Venetië van alles mogelijk. Wat elders niet gedrukt kon worden, kon hier wel gedrukt worden. De stad was ook uitermate vroom. 50% van de bebouwing bestond uit kerken en

kloosters. Bisschoppen werden benoemd door het stadsbestuur. Daarover ontstond in 1607 een conflict met paus Paulus V. Uiteindelijk verloor de paus het gevecht en bleef alles zoals het was.

Na de koffie bezoeken we als eerste de **Gesuati** kerk oftewel de Santa Maria del Rosario, een broederschapskerk, die later door de Dominicanen is overgenomen. Massari was de architect. Hij bouwde de kerk in de stijl van Palladio. Tiepolo versierde de kerk met fresco's uit de geschiedenis van de orde der Dominicanen. In heldere, frisse kleuren schildert hij de verschijning van Maria aan Dominicus, de overhandiging van de rozenkrans en de opneming van Dominicus in de hemel.

Tintoretto verfraaide de kerk met zijn Kruisiging van Jezus in zijn kenmerkende stijl van donkere kleuren. Dan bezoeken we de **Frari kerk**. Een franciscaner kerk die het moest hebben van legaten en gelden van Venetianen die zich hier wilden laten begraven. Het eerste wat opvalt in deze kerk is de iconostase met een doorkijk op de Maria Tenhemelopneming van Titiaan. Dit schilderij is het klapstuk van deze kerk. Vol

vaart en beweging. Engelen die de verbinding leggen tussen aarde en hemel en God de Vader die Maria met open armen ontvangt. Links is het graf van Canova en rechts dat van Titiaan. Doges o.a. Pesaro en Foscari liggen hier begraven. Aan de rijkdom van deze kerk lijkt geen einde te komen. Het rechter transept komt uit op de sacristie met het drieluik van Bellini (1488) vermeldenswaard vanwege een prachtige Maria met kind omringd door de heiligen Nicolaas en Petrus (links) en Benedictus en Marcus (rechts). Je kan er uren naar kijken.

We staan ook stil bij een ander schilderij van Titiaan dat hij in opdracht van Jacopo Pesaro maakte na zijn overwinning op de Turken. Maria met kind, geflankeerd door Petrus en Franciscus. Het jongetje rechtsonder dat ons zo aankijkt trekt, de toeschouwer het schilderij in. Vasari vond dit schilderij maar niets. Geen disegno, geen belijning. O ja, de grafsteen van Claudio Monteverdi is links vooraan te vinden. Door smalle straatjes, Cor achterna, trekken we naar de **Scuola Grande di San Rocco**. Het is de rijkste scuola van heel Venetië. De bouw begon in 1515. Tintoretto (1518-1594) wilde wel de opdracht tot schilderen van plafond en muren binnenhalen en bood aan eerst een snelle bekwaamheidsproef af te leggen. Dat beviel zo goed dat hij de scuola met Bijbelse taferelen mocht verluchtigen. Het maakt een overweldigende indruk. Het gouden plafond met zijn kleuren. De pracht en praal spat ervan af. Dit was de kunst zoals men het wilde hebben. Het kan vandaag niet op. Na de lunch op de Campo S. Margherita, bezoeken wij de **Scuola Grande dei Carmini**. Deze was de grootste scuola van Venetië die in zijn hoogtijdagen wel 70.00 leden telde en hij is kort voor 1600 opgericht en gewijd aan de Madonna van de Carmel. We zijn hier voor Tiepolo. Hij beschilderde het plafond met de voorstelling van Maria die het scapulier overhandigt aan de H. Simon Stock. In de vier hoeken beeldt hij de deugden af:

Geloof, hoop en liefde

Boetedoening, nederigheid en waarheid

Vorzichtigheid, zuiverheid en matigheid

Gerechtigheid en kracht

We hebben bijna het verzadigingspunt bereikt. Maar wij gaan nog een kerk binnen (wij komen er toch langs zei Cor): de **San Sebastiano**. Hier vinden we veel werk van de schilder Veronese. Ik vond het op dat moment wel genoeg.

Verkwikt door het mooie weer varen we naar de **Redentore**, een dank-je-wel kerk ontworpen en gedeeltelijk gebouwd door Palladio in 1575-1577. Bijzonder was wat er in de sacristie stond: schedels van vroegere (heilige) kapucijners in glazen stolpen. Ook hoorden we het verhaal van het kleed van Edessa of Mandylion. De invalide koning Abgar van Edessa (15-50 n.Chr.) zou Jezus hebben geschreven hem te genezen. I.p.v.

Jezus zou de apostel Judas Thaddeus gekomen zijn met een kleed waarop een afbeelding van het gezicht van Jezus te zien was. Toen Abgar het gezicht van Jezus zag, was hij op slag genezen. Het gezicht zou er als volgt uit hebben gezien: een middenscheiding, puntbaardje en oren een klein beetje naar voren.

We varen tenslotte verder naar de **San Giorgio Maggiore**, een kerk ook ontworpen door Palladio in 1566. Het gebied werd al in de 10^e eeuw geschonken aan de Benedictijnen. In de loop der eeuwen is deze kerk gebruikt voor allerlei doeleinden, thuishaven voor de Venetiaanse artillerie, cultureel centrum.

Voor Venetië misschien erg maar voor ons prachtig, was het voorbijvaren van

een cruiseschip op weg naar zijn volgende bestemming. Begeleid door twee sleepboten voer het in een laag tempo het Canal Grande uit.

Harry.

8 Mei zondag.

Een speciale dag voor de Venetianen: Festa della Mamma en Festa della Sensa, Hemelvaartsdag en het huwelijk met de zee (Sposalizio del Mar).

We vertrekken om 9 uur naar de **Gallerie dell'Accademia**. Vanaf 2005, na het vertrek van de Academie voor Schone Kunsten uit het gebouw, is men aan een grote restauratie begonnen. De werkzaamheden zijn nog steeds in gang.

In de eerste zaal, de vergaderzaal van de Scuola di Santa Maria della Carità, allereerst een schitterend cassetteplafond met de vier evangelisten. Werken van Paolo Veneziano (actief tussen 1333 en 1358): de kroning van Maria, een groot drieluik van ruim zes meter breed en bijna twee meter hoog en Maria met Kind. De laatste is een 'schildmadonna', Maria heeft een schild voor zich waarop het kind is afgebeeld.

Achter in de zaal de Polittico Lion, genoemd naar de opdrachtgever, Domenico Lion piepklein knielend rechts beneden van Lorenzo Veneziano. Heel veel Byzantijns goudgeschitter in deze tijd.

De volgende zaal brengt ons naar Giovanni Bellini (ongeveer 1434-1516), Madonna met kind op troon. Links Job met Franciscus en Johannes de Doper, rechts Sebastiaan met Dominicus en Lodewijk van Toulouse.

Op de voorgrond musicerende engelen. Mogelijk heeft Maria hier het gezicht van Nicolosia, Giovanni's zuster, die hij wel vaker als model gebruikte. Jezus met duidelijk zichtbare geslachtsdelen, zoals hier, verwijst naar de incarnatie. In deze zaal verder werken van Giambattista Cima da Conegliano en Vittore Carpaccio. Van Carpaccio o.a. de Kruisiging van 10000 martelaren, bekeerde Romeinse soldaten, op de berg Ararat. Jezus kijkt toe staand in een boom.

In de volgende zaal iets heel anders, een prachtig "Portret van een Jongeman" in zijn studeerkamer van Lorenzo Lotto, we zijn dan in de 16^e eeuw beland.

Vervolgens schilderijen van Paolo Veronese, o.a "Het feest in het huis van Levi", dat eigenlijk het laatste avondmaal is maar dat niet zo mocht heten en een Madonna met Kind en

verschillende heiligen. Een aantal werken van Tintoretto, veel beweging en zwevende figuren, zoals een vliegende God bij de schepping van de dieren en steil perspectief, zoals de aanvliegende San Marco om een slaaf te bevrijden. Van Titiaan een heel sombere Pietà, een werk dat door het overlijden van Titiaan in 1576 door Jacopo Palma il Giovane werd afgemaakt. De oude man liggend aan de voeten van Maria is wellicht een zelfportret van Titiaan als Nicodemus.

Dan een zaal met o.a. werken van Giambattista Tiepolo (1696-1770). De bestraffing met slangen van het volk Israël, omdat zij onvoldoende geloof hebben getoond; Mozes

wordt afgebeeld met een bronzen slang. Ieder die daar naar kijkt wordt gered. Mozes heeft twee stralen op zijn hoofd. Vaak heeft men door een foute vertaling van Exodus 34:29-35 in de Vulgaat, het woord *karan* (stralend of lichtgevend) vertaald met gehoornd. En vervolgens komen we ook nog een Jheronimus Bosch tegen, een drieluik van de gekruisigde, nooit bestaand hebbende martelares met baard Wilgefortis; weliswaar als poster, want het echte werk is op dat moment nog heel even in s'-Hertogenbosch.

We missen een aantal schilderijen mogelijk door de verbouwing, maar zien nog wel van Paris Bordone de Vis met ring voor de doge en van Titiaan de schitterende Tempelgang van Maria, olieverf op doek.

We bezoeken nog een zaal met beelden van Antonio Canova (19^e eeuw) en speciale tentoonstelling over de boekdrukkunst in Venetië, de uitgever Aldo Manuzio die alle klassieken van die tijd, de Griekse en Romeinse, maar ook Dante en Erasmus uitgaf in werkelijk schitterende boeken en boekjes. Zijn beroemdste uitgave is de

Hypnerotomachia Poliphili, een utopische zoektocht, waarbij allerlei denkbepelden over mens, natuur en architectuur de revue passeren.

Van half twaalf tot 13.00 uur koffie en lunch ineen bij Gelati Nico aan het water.

Onderweg zien we de speciale Venetiaanse rookfilters op de schoorstenen.

We gaan met de vaporetto naar San Marcuola, 11 stops, naar het **Getto**, de Joodse wijk in het noordelijke stadsdeel Cannaregio. In 1516 werd bij wet bepaald dat joden zich, als ze in Venetië wilden wonen, moesten vestigen in het Getto. Het bestaat dit jaar dus 500 jaar. De wijk was slechts met twee bruggen verbonden met de stad en daar werden

poorten geplaatst die 's nachts gesloten werden. Bij de toegang van de wijk zaten bewakers, niemand mocht er 's nachts in of uit. Door de hoge bevolkingsdruk werden er al vroeg hoge gebouwen neergezet, tot negen verdiepingen. Het oudste gedeelte is het Ghetto Nuovo, later werd hier het Ghetto Vecchio aan toegevoegd (de naamgeving komt van de tijd dat de gieterijen hier waren gevestigd) en tenslotte in 1633 het Ghetto Novissimo.

Ten tijde van Napoleon werd het voor joden mogelijk zich ook elders in de stad te vestigen en stonden de poorten permanent open. Dit werd al vrij snel daarna weer teruggedraaid. In de hoogtijdagen woonden er 5000 joden in Venetië, tijdens de Oostenrijkse overheersing nog 1500, na WO II waren er nog 500 over. Ongeveer 250 joden zijn door de Duitsers gedeporteerd, slechts acht keerden terug uit de kampen. Joden mochten maar in twee sectoren werkzaam zijn, geldhandel en artseneij.

We brengen een bezoek aan de Banco Rosso, de oudste joodse bank. De inrichting is nog origineel, via een trap in de bank kwam je in het woongedeelte, dat nu niet toegankelijk is.

De bank was geopend van 3 uur 's morgens tot 12 uur 's nachts.

In de 12e eeuw verbood de paus alle christenen om rente te heffen, waardoor ze geen geld meer konden verdienen aan bankzaken. Rente vragen over de duur van een lening was niet toegestaan, de tijd behoort aan God toe. Joden mochten wel geld uitlenen tegen rente aan niet-joden, aan joden formeel niet.

De franciscanen vonden hier een uitweg: de rente werd gezien als vergoeding voor de tijd die de bankier eraan moest besteden of als schenking aan de bank.

Vervolgens bezoeken we de **Madonna dell'Orto**, een Christoffelkerk. De kerk stamt uit het midden van de 14e eeuw. Boven de ingang een beeld van Christoffel, de bescherm patroon van de reizigers. De kerk verkreeg haar naam naar een beeld van Giovanni di Santi, een madonna met kind. Het beeld werd vervaardigd in opdracht, maar de opdrachtgever kon het niet betalen. De beeldhouwer zette het beeld in zijn

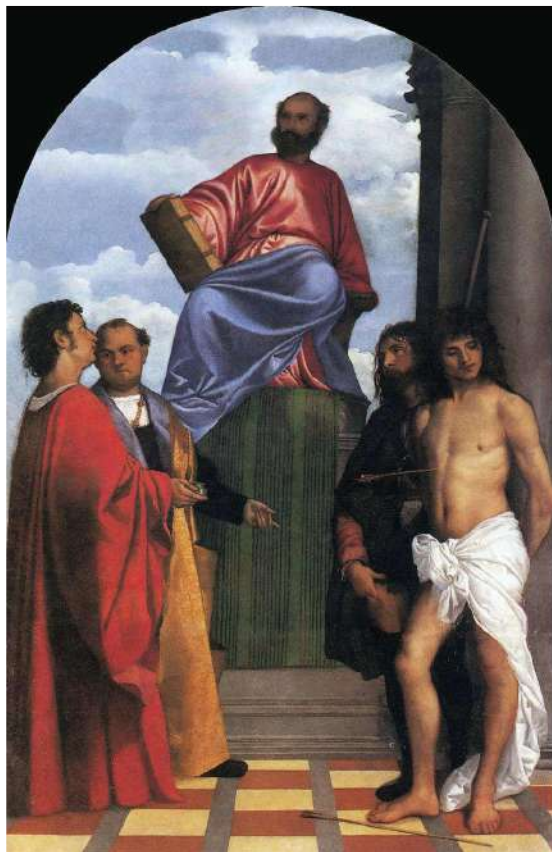
groentetuin (orto) waar het wonderen verrichtte.

Uiteindelijk werd er betaald door een Scuola in de buurt en werd het beeld in de kerk geplaatst.

In de kerk een Madonna met Kind uit de school van Titiaan en veel schilderijen van Jacopo Tintoretto, o.a. een afbeelding van Agnes die iemand opwekt uit de dood en de tempelgang van Maria. Verder een Tintoretto kapel met een fantastisch Laatste

Oordeel, de Aanbidding van het Gouden Kalf, de Kruisiging van Petrus en de Onthoofding van Paulus.

De **Santa Maria della Salute** is gebouwd door de architect Baldassare Longhena in de periode 1631-1687 als dank voor het einde van de pest in 1630. De kerk is zeer barok, met twee koepels en een triomfboog aan de waterzijde. Ieder jaar op 21 november kwam de doge naar de kerk gevaren. Nog ieder jaar wordt op die dag de Festa della

Madonna della Salute gevierd. De kerk heeft net als de tempel in Jeruzalem een trap met vijftien treden en rust op een plateau van houten palen van 5 meter lengte, die dicht naast elkaar geslagen zijn. Luca Giordano bijgenaamd Luca fa presto (Luca doet het snel) heeft de drie altaren rechts van de hoofdingang gedecoreerd met scènes uit het leven van Maria, o.a. haar geboorte. Verder zien wij hier een klein wandtapijt als altaar dossier: Pinksteren (ca 1484 ontworpen door de Venetiaan Lazzaro Bastiani), de Bruiloft te Kana van Tintoretto, van Titiaan het wonder van Pinksteren, Marcus omringd door Cosmas, Damiaan, Rochus en Sebastiaan, het Offer van Isaäk en van Pietro Liberi een Annunciatie.

Het is pas 17.15. Met een klein groepje gaan wij met de vaporetto naar het **Arsenaal** en komen op een muur een citaat uit de Hel van Dante tegen (Inferno XXI; VII-XV):

Zoals in 't Arsenaal der Venetianen
's Winters het taaie pek te koken staat,
Om schepen nieuw te teren, na ontstane
Schade op zee: de ene kalefaat
De ander bouwt een romp of breeuwt de
zijden
Van 't schip, dat al veel reizen medegaat;
Men werkt aan voor- en achterstevē beide,
Waarbij men touw draait, nieuwe riemen
sniijdt,
Of zich aan het herstel van zeil gaat wijden.

9 Mei maandagmorgen.

We vertrekken om half negen naar de **San Marco**, waar we om half tien een reservering hebben. Onderweg zien we op het Campo Santo Stefano een standbeeld van Niccolò Tommaseo, een essayist en journalist. Zijn streven naar persvrijheid bracht hem in 1847 in de gevangenis, maar hij werd in 1848 bevrijd gedurende de revolutie onder aanvoering van Daniele Manin. Hij speelde een rol in de hernieuwde Venetiaanse republiek, maar werd na de terugkeer van de Oostenrijkers in 1849 verbannen naar Corfu. Hier is ook de Chiesa Santo Stefano, een kerk die we niet bezoeken, alleen maar om een hoekje kijken. Een gotisch portaal, een bootplafond uit de 13e - 14e eeuw en badhuisramen.

We komen langs La Fenice, het operagebouw dat we helaas niet bezoeken. Evenmin hebben we tijd voor de Chiesa di San Moisè, een 17e eeuwse barokkerk, met veel beeldhouwwerken aan de gevel, o.a. Mozes, met hoorntjes. Daarnaast het voormalig Teatro San Moisè met het eerste casino van Venetië. Vervolgens komen we op het Piazza San Marco, het grote bijeenkomstenplein in de tijd van de Dogen, zoals te zien op het bekende

schilderij van Jacopo Bellini. In 828 werd de eerste kerk op deze plaats gebouwd om de resten van Marcus, geroofd uit Alexandrië, te herbergen. De huidige kerk van 1060 is de derde, nadat nummer twee bij een opstand tegen de doge in brand was gestoken. De vier klassieke bronzen paarden zijn uit Constantinopel geroofd

tijdens de vierde kruistocht in 1204. In het midden van de 13^e eeuw werden de paarden boven het ingangs-portaal geplaatst en in 1797 door Napoleon meegenomen naar Parijs, in 1815 waren ze weer terug. De originele paarden staan nu binnen, buiten staan kopieën. Boven de deuren lunetten met mozaïeken, waarvan het meest linkse uit de dertiende eeuw stamt, de overige zijn in de 18^e - 19^e eeuw vervangen.

De middeleeuwse campanile stortte in 1902 in en werd daarna in oorspronkelijke staat hersteld (gereed in 1912). Naast de Campanile, tegenover het Dogenpaleis, werd in de 16^e eeuw een bibliotheek (Libreria) gebouwd naar ontwerp van Jacopo Sansovino. Pietro Bembo werd de eerste bibliothecaris.

Op het plein zijn verder twee hoge zuilen te zien, op de ene de Venetiaanse gevleugelde leeuw van Sint Markus, op de ander Theodorus met de draak. Tussen de twee pilaren vonden vroeger de executies plaats.

In de voorhal zijn Oud Testamentische mozaïeken te zien, o.a. een scheppings-koepel en de verhalen van Noach, Abraham, Jacob en Jozef.

In de kerk was oorspronkelijk alleen baksteen te zien, maar in de loop der eeuwen werden de muren en koepels bedolven onder marmer en mozaïeken.

Het topstuk is de Palo d'Oro, dit retabel is niet geroofd, maar in etappes netjes besteld in Constantinopel. De eerste versie stamt uit 976, gemaakt in opdracht van de

doge Pietro Orseolo I, het werd uitgebreid in 1105 en 1209. De huidige vorm kreeg het in 1342 in opdracht van Andrea Dandolo. Gemaakt in de cloisonné-techniek op goudplaten: gouddraad met gekleurde

glas pasta. Daarnaast werden edelstenen toegevoegd, ongeveer 2000. Afmeting van het geheel 3.45 bij 1.40 meter. Het frame is van verguld zilver. De Nederlander

achter ons in de rij die weigerde twee euro te betalen om het kunstwerk te zien, heeft echt iets gemist.

Hierna gaan we aan de koffie bij de **Santa Maria Formosa**, gebouwd in 1492, architect Mauro Codussi. Het bouwplan is een Latijns kruis, twee façades van latere datum, één in renaissance- en één in barokstijl. Hier zien we een altaarstuk met Santa Barbara van Jacopo Palma il Vecchio, van Jacopo

Palma il Giovane een piëta met Franciscus en een mantel-Maria van Bartolomeo Vivarini (foto hiernaast). De volgende stop brengt ons naar de **Santi Giovanni e Paolo** (Zanipolo), de kerk waar 25 doges zijn begraven. Ook ligt hier Marco Antonio Bragadin, een generaal die in 1571 door de Turken levend werd gevild, waarna zijn huid met stro opgevuld en voorzien van de militaire tekens in triomf door de straten werd gereden. De huid werd door een zeeman gestolen en naar Venetië gebracht. Van Bellini is te zien het veelluik met de dominicaan Vincenzo Ferrer, een boeteprediker en joden vervolger die met name in Spanje werkzaam is geweest en van Veronese een plafondschildering in een kapel.

Maandagmiddag.

Vanmiddag gaan wij "eilandhoppen". Eerst bezoeken wij **San Michele**, het dodeneiland, in de lagune. Hier zijn veel beroemdheden begraven o.a 1) Sergej Diaghilev. Aan de grafsteen hangen verschillende paren spitzen. (zie de biografie "Diaghilev" van Sjeng Scheijen en "Vederlicht" van Janneke Jonkman, een terugblik op haar balletopleiding). 2) Igor Stravinsky, overleden in 1971 in New York. Hij wilde naast zijn oude vriend Diaghilev begraven worden. 3) Joseph Brodsky, overleden in 1996, ook in New York. Tot slot zien wij het graf van Tine Douwes Dekker- van Wijnbergen, overleden in 1874 in Venetië. Zij was de eerste echtgenote van Eduard Douwes Dekker. (zie Nelleke Noordervliet-"Tine of de dalen waar het leven woont").

Murano, het glaseiland. In 1291 werden alle glasblazers uit

Venetië gedwongen om te verhuizen naar Murano. Niet alleen vanwege het brandrisico maar ook om de geheimen van het glasblazen beter te beveiligen. Op straffe des doods was het glasblazers verboden om hun kunst door te vertellen. Deze mensen leefden als gevangenen/slaven tot de Franse tijd. Er is nu zowel kunst als kitsch glaswerk te koop.

Torcello.

In de 7^e eeuw werden de inwoners van Altino opgejaagd door de Longobarden en vluchtten samen met de bisschop naar Torcello. In de 10^e eeuw was Torcello het machtigste eiland van de lagune en veel welvarender dan Venetië. Er woonden 20.000 mensen, nu nog maar 75.

De kathedraal van Santa Maria Assunta, een parel van Veneto-Byzantijnse kunst met prachtige mozaïeken herinnert aan het rijke verleden. De kerk werd in 639 gesticht

en in de 9^e/10^e/en 11^e eeuw verbouwd. Het driebeukig interieur heeft zuilen met klassieke en Byzantijnse kapitelen. De marmeren vloer is met mozaïeken ingelegd. In de middelste apsis is een mozaïek van de Madonna met Kind met daaronder de twaalf apostelen.

Tien treden (10 geboden) leiden naar de bisschopzetel. Verder zien wij een ambo (voorloper van de preekstoel) hier twee naast elkaar, een grote en een kleine, een iconostase en een steen waarop Kairos (het juiste moment om iets voor elkaar te

krijgen) wordt weergegeven. Tegen de achterwand van de kerk is een groot, prachtig mozaïek met een voorstelling van het Laatste Oordeel.

Voor de kathedraal zijn nog de resten te zien van een 7^e-eeuwse doopkapel.

Burano

De huizen zijn in felle kleuren geschilderd.

De mannen zijn vissers en de vrouwen beoefenen het kantklossen. Tot slot van deze eilandentour hebben wij op een terras genoten van heerlijke witte wijn.

Monique.

San Alvise en Ca' Rezzonico.

Na de lunch ga ik alleen verder. In 2006 heb ik de eilanden al met Cor bezocht.

Allereerst ga ik naar de San Alvise. Zondag hebben wij voor een gesloten kerk

gestaan. De San Alvise is gewijd aan de heilige Lodewijk van Toulouse. Ik kom voor de

drie schilderijen van Giambattista Tiepolo, die alle te maken hebben met het lijden

van Christus. Hierboven twee schilderijen. Het linker is de Calvarietocht die de hele zijwand van de koorkapel beslaat. Christus op weg naar Golgotha bezwijkt onder het kruis. In het midden achter het kruis staan Maria, Maria Magdalena in helder coloriet. Links de twee moordenaars en rechts Veronica met de zweetdoek. Op het rechter schilderij krijgt Christus de doornenkroon opgezet.

Hierna ben ik naar het Ca' Rezzonico gegaan. Wij zijn hier verschillende keren langs gevaren met de vaporetto. Baldassare Longhena begon in 1660 met de bouw en Massari voltooide het in 1750 in opdracht van de familie Rezzonico. Tegenwoordig is het een museum voor Venetiaanse kunst uit de 18^e eeuw. Via een brede trap kom ik op de eerste etage waar een enorme balzaal is. Op het plafond een allegorie van de vier werelddelen van Giambattista Crosato en Pietro Visconti. Maar ik kom natuurlijk om de plafonds van Tiepolo te bekijken, die hij met hulp van zijn zoon Giandomenico en Colonna schilderde. Het eerste plafond was ter gelegenheid van het huwelijk van Faustina Savorgnan en Ludovico Rezzonico. Het paar zit in Apollo's zonnwagen. Op het tweede plafond is afgebeeld hoe Waardigheid en Deugd Verdienste naar de tempel van Fama begeleiden. Waardigheid is voorgesteld als een man met een baard getooid met een lauwerkrans. De putto onder de figuren houdt een boek vast met namen van de patriarchen van Venetië, waaronder de naam Rezzonico.

Er is een zaal met pastels van o.a. Rosalba Carriera. In een andere zaal zie ik werk van Pietro Longhi. Opvallend vond ik de fresco's van Diana, Minerva, Apollo en van Venezia van Gianantonio Guardi (de broer van Francesco Guardi van de stadsgezichten).

Op de tweede etage bevinden zich

gereconstrueerde kamers van het buitenhuis van Tiepolo in Zianigo. Zijn zoon Giandomenico schilderde verschillende pulcinella figuren.

Pulcinella is een figuur uit de Italiaanse theatertraditie commedia dell'arte, waarin hij de rol van een komische bediende vervult. De voorloper van onze Jan

Klaassen. Ik heb een goede indruk gekregen hoe de rijke Venetianen in de 18^e eeuw leefden.

Na deze drukke dag vieren wij ons "laatste avondmaal". Cor heeft om 21.00 uur afgesproken in Taverna San Trovaso vlakbij ons hotel. Na de hoofdmaaltijd (een enorme vis) houdt Onno de afscheidspeech. Hij memoreert dat er zes "buitenlanders" bij waren en dat zij geruisloos in onze groep integreerden. Cor krijgt een boek over Francesco Hayez en de bekende enveloppe. Hayez werd geboren in een arme Venetiaanse familie. Zijn schilderij "de kus" staat op de omslag van het boek en werd gezien als een symbool voor de Risorgimento (eenwording) van Italië.

Hierna neemt Tini namens de "buitenlanders" het woord. Zij zegt o.a. dat de groep best meeviel. Tot slot krijgt iedereen een glaasje limoncello.

Olga.

10 Mei dinsdagochtend.

De laatste dag alweer. De goede slapers konden een half uur langer slapen. Het beste van het weer is eraf. Koffers in de kelder en dan op stap. We lopen langs de Brug der Zuchten, de verbinding tussen het Dogenpaleis en de gevangenis van Venetië. Je kon hier de gevangenen voor het laatst horen zuchten voordat ze achter slot en grendel werden opgesloten. We lopen naar de **S. Giovanni in Bragora**, de doopkerk van Vivaldi.

De façade is gebouwd door Massari (1687-1766) rond 1745. Vivaldi (1678 - 1741) was aanvankelijk priester maar door zijn astma werd hij musicus en had hij zich verbonden aan het meisjesweeshuis, waar hij hen leerde vioolspelen. Een bewonderaarster zorgt nog voor verse bloemen in het half opengeklapte doopvont in de kerk. We staan stil voor het schilderij van Giambattista Cima da Conegliano (1459-1517) (we kwamen hem al tegen in de Accademia): de Doop van Jezus in de Jordaan, gevleugelde engeltjes vliegen rond. Johannes staat op een verhoogd stuk grond in zijn groene gewaad. Drie engelen houden zijn bovenkleding vast. Dat alles in prachtig lichte kleuren. Wij zien nog een drieluik (1478) Madonna met Kind geflankeerd door St. Jan de

Doper en Andreas van Bartolomeo Vivarini en een klein paneeltje met de zegenende Christus (1493) van zijn neef Alvise Vivarini. Onderweg hoorden we het verhaal van Petrarca. Hij verhuisde in verband met een dreigende epidemie in 1365 van Padua naar Venetië. Hij mocht er voor niets in de stad wonen als hij zijn boekenbezit aan de stad zou schenken. Of Petrarca het aanbod nu aannam of afwees heb ik nou net niet gehoord.

We stappen de **San Giorgio degli Schiavoni** (ook wel Scuola Dalmata) binnen. Kooplieden uit Dalmatië (Kroatië) hadden in Venetië hun eigen scuola. Ze waren een trouwe bondgenoot van de Venetianen. In 1502 besloten ze Carpaccio, de "fotograaf van Venetië" de opdracht te geven hun gebouw te verfraaien met zijn schilderijen. Het onderwerp van de pronkstukken moest zijn: het leven van St. Joris, St. Tryfoon en St. Hiëronymus. Een verhaal over St. Tryfoon gaat dat de klokken in de kerken van Venetië spontaan begonnen te luiden toen zijn lichaam de stad werd binnengebracht. Na wat omzwervingen staan we in de **Chiesa dei Greci**. Onmiddellijk komt een man, blijkbaar een koster, naar ons toe en werden we streng toegesproken dat we niet mochten praten en geen foto's maken.

We vertrekken beduusd en lopen naar de **Chiesa di San Zaccaria**. Hier ligt Zacharias

de vader van Johannes de Doper begraven. Deze kerk, gebouwd door Mauro Codussi in de 15^e eeuw, heeft lang in de steigers gestaan. Hij werd gerestaureerd met financiële steun van de vereniging "Poorters van Venetië". In deze kerk liggen veel dogen begraven maar het pronkstuk voor mij is wel het schilderij van Bellini: moeder met kind. Omringd door Petrus en Catharina van Alexandrië aan de ene kant en Lucia en Zacharias aan de andere kant zetelt Maria met haar kind in een soort dubbele nis. Je kunt er uren naar kijken. Maar de tijd loopt door. We moeten ons klaarmaken voor vertrek. Een laatste blik op Venetië bij de lunch en dan de boot in op weg naar het vliegveld met prachtige herinneringen aan weer een bijzondere reis.

Harry. Nicolás